

บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย

เนื่องจากงานวิจัยเรื่อง การศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบการถ่ายทอดวัฒนธรรมไทยผ่านสื่อ นวนิยายและสื่อละครโทรทัศน์เรื่อง “สี่แผ่นดิน” เป็นการสำรวจรูปแบบวัฒนธรรมไทยที่ถูกถ่ายทอดผ่านสื่อนวนิยายและสื่อละครโทรทัศน์เรื่อง “สี่แผ่นดิน” และเป็นการศึกษาวิเคราะห์ความคงอยู่ และความเปลี่ยนแปลงในการถ่ายทอดบริบททางวัฒนธรรมไทยจากสื่อนวนิยายสู่สื่อละครโทรทัศน์ รวมทั้งเป็นการศึกษาวิเคราะห์ ถึงเกณฑ์ในการเลือกรูปแบบวัฒนธรรมไทยมาผลิตซ้ำ (Reproduction) จากทัศนคติของผู้ผลิตละครโทรทัศน์ ดังนั้นวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Methodology) จึงเป็นวิธีการที่เหมาะสมที่สุดสำหรับงานวิจัยนี้

แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา

แหล่งข้อมูลแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. แหล่งข้อมูลประเภทบุคคล

บุคคลที่ใช้เป็นแหล่งข้อมูลประเภทบุคคลในการศึกษาวิจัยนี้ จะเป็นผู้มีความเกี่ยวข้องกับ การถ่ายทอดนวนิยายมาเป็นรูปแบบละครโทรทัศน์ โดยจะใช้วิธีการสัมภาษณ์เจาะลึก (Depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Performants) ซึ่งผู้วิจัยถือว่าเป็นบุคคลที่มีความสามารถให้ ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้อย่างถูกต้อง ชัดเจน โดยทำการแบ่ง Key Performants ออกเป็น 4 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1. ผู้จัดละครโทรทัศน์เรื่อง “สี่แผ่นดิน” : คุณวราวุธ มิตินทจินดา

เป็นผู้ให้ข้อมูลถึงแนวคิด และแนวทางของการนำเสนอละครเรื่อง “สี่แผ่นดิน” ด้วยคุณ สมบัติที่เป็นผู้มีประสบการณ์รอบด้านในวงการละครโทรทัศน์ ไม่ว่าจะเป็นผู้จัดละคร ผู้มีความรู้ ทักษะเกี่ยวกับการออกแบบฉากละคร เสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย ทรงผม การแต่งหน้า ฯลฯ นอกจากนี้ ยังมีบทบาทในการตัดสินใจในเรื่องการผลิตเกี่ยวกับประเด็นที่ต้องมีการแก้ไข ปรับปรุง เพิ่มเติม ในบางฉากบางตอน หรือเหตุการณ์เฉพาะหน้าที่เกิดขึ้นจากองค์ประกอบร่วมต่างๆ ในการผลิต เช่น

ปัญหาจากนักแสดง ปัญหาเรื่องสถานที่ถ่ายทำ ปัญหาเรื่องเทคนิค เครื่องมือในการผลิต ฯลฯ ดังนั้น ข้อมูลที่ได้รับจึงมีความชัดเจน น่าเชื่อถือ สามารถนำไปใช้เป็นเกณฑ์ในการวิเคราะห์ข้อมูลในการ ศึกษาวิจัยได้อย่างดี

ส่วนที่ 2. ผู้เขียนบทละครโทรทัศน์เรื่อง “สี่แผ่นดิน” : คุณณิณี ฉัตรสุวรรณ

เป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการดัดแปลงนวนิยายมาผลิตเป็นละครโทรทัศน์ว่ามีขั้นตอนอย่างไร มีวิธีการอย่างไรในการระบุดอก และอุปกรณ์ประกอบฉากลงในบทละครให้เป็นไปตามเนื้อหาของ บทประพันธ์เดิม มังงะ และสาเหตุอะไรที่ทำให้การผลิตละครโทรทัศน์ต้องถูกดัดแปลง แก้ไขไป จากบทประพันธ์เดิม หรือจากบทละครโทรทัศน์ที่กำหนดไว้

ส่วนที่ 3. ผู้กำกับการแสดงละครโทรทัศน์เรื่อง “สี่แผ่นดิน” : คุณสุประวัติ ปัทมบุตร

เป็นบุคคลที่มีบทบาทในการควบคุมระหว่างการผลิตละครโทรทัศน์เพื่อให้สามารถถ่ายทอดเรื่องราวต่าง ๆ ตามบทละครโทรทัศน์ และมีอำนาจในการตัดสินใจแก้ไขเหตุการณ์เฉพาะหน้า อันเกิดจากองค์ประกอบร่วมต่างๆที่มีส่วนต่อการผลิตให้ดำเนินลุล่วงไปด้วยดี และสามารถนำเสนอสู่สายตาผู้รับสารอย่างเหมาะสม และเกิดประสิทธิภาพสูงสุด

ส่วนที่ 4. บุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ หรือ บุคคลที่มีส่วนร่วมอยู่ในเหตุการณ์ เกี่ยวกับเรื่องราวในประวัติศาสตร์ ปรินททางสังคม ปรินททางวัฒนธรรมไทยในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ในช่วงสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8

- นางสาย พิณเวชการ : บุคคลที่อยู่ในเหตุการณ์ในสมัยรัชกาลที่ 8
- นายโพธิ์ การนัดดู : บุคคลที่อยู่ในเหตุการณ์ในสมัยรัชกาลที่ 8
- นางสมพงษ์ จันสมพงษ์ : ผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับความเชื่อต่างๆในสังคมไทย
- นายเชิด ทรงศรี : ผู้ให้ข้อมูลเหตุการณ์อ้างอิงประวัติศาสตร์ต่างๆ
- นางจันทนา ทรงศรี : ผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลด้านงานมหรสพต่างๆ
- นางปราณี นฤภัทรพิชัย : ผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับประเพณีต่างๆ

2. แหล่งข้อมูลประเภทเอกสาร

เป็นข้อมูลเอกสารสิ่งพิมพ์ต่างๆที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับงานวิจัยโดยสามารถนำข้อมูลมาใช้ศึกษาวิเคราะห์ และตีความ อ้างอิงข้อมูลประกอบการวิจัย ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

2.1 แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์ขั้นต้น

2.1.1 อัตชีวประวัติของผู้ประพันธ์ คือ พลตรี ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ที่มีสมญานามว่า “ทศ กัณฐ์วรรณกรรม” และ “ปราชญ์แห่งกรุงรัตนโกสินทร์”

2.1.2 นวนิยายเรื่อง “สี่แผ่นดิน” ตั้งแต่ต้นจนจบเรื่อง (เล่มที่ 1- เล่มที่ 4)

2.2 แหล่งข้อมูลที่ใช้ในประกอบการวิเคราะห์

2.2.1 หนังสือที่มีความเกี่ยวข้องกับวิธีการประพันธ์นวนิยาย และการวิเคราะห์นวนิยาย

- วรรณวิจารณ์ โดย บรรจง บรรเจิดศิลป์
- วรรณวิจารณ์ โดย ยุธัตถ์ บุญสนิท
- วรรณวิจารณ์ โดย วัลยา วิวัฒน์ศร
- ปราชญ์การณแห่งวรรณกรรม โดย ธัญญา สังขพันธ์ชานนท์

2.2.2 หนังสือต่างๆที่มีการกล่าวถึงสื่อนวนิยายและสื่อละครโทรทัศน์ เช่น

- ละครโทรทัศน์ไทย โดย ปนัดดา ชนสถิต
- การประพันธ์ และนักประพันธ์ของไทย โดย ยศ วัชรเสถียร

2.2.3 หนังสือประกอบความเข้าใจเรื่องวัฒนธรรม เช่น

- เพื่อความเข้าใจวัฒนธรรม โดย ดร.เอกวิทย์ ณ ถลาง
- วัฒนธรรม และพฤติกรรมของคนไทย โดย พรณี ฉัตรพลรักษ์
- วัฒนธรรมเบื้องต้น โดย เสฐียรโกเศศ

2.2.3 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

- แนวคิดเรื่องการผลิตซ้ำเพื่อสืบทอดวัฒนธรรม (Reproduction for Culture transmission)
- แนวคิดเรื่องการเชื่อมโยงเนื้อหา (Intertextuality)
- งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.2.4. หนังสือ นิตยสาร บทความ จุลสาร คอลัมน์ต่างๆในหนังสือพิมพ์ ที่เกี่ยวกับประเด็นทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในเรื่อง “สี่แผ่นดิน”

2.2.5 หนังสืออ้างอิงเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ช่วงรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8 ที่กล่าวถึงวัฒนธรรมต่างๆ เช่น รูปแบบสถาปัตยกรรม การแต่งกาย ประเพณีต่างๆ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ในวัง ฯลฯ

2.2.6 บทความการให้สัมภาษณ์โดยม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ที่มีความเกี่ยวข้องกับการประพันธ์นวนิยาย เรื่อง “สี่แผ่นดิน”

2.2.7 บทความการให้สัมภาษณ์แสดงความคิดเห็นจากนักวิชาการในแวดวงวรรณกรรมที่กล่าวถึงนวนิยายเรื่อง “สี่แผ่นดิน” ผลงานประพันธ์ของ พลตรี ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช

2.2.8. รูปภาพประกอบในหนังสือต่างๆที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมในเรื่อง “สี่แผ่นดิน” เพื่อใช้ประกอบการอธิบายให้เข้าใจมากขึ้น

8. แหล่งข้อมูลประเภทวีดิโอเทป

วีดิโอเทปละครโทรทัศน์เรื่อง “สี่แผ่นดิน” ตั้งแต่ต้นจนจบเรื่อง จำนวน 85 ตอน ที่ได้ทำการอัดเทปไว้จากการแพร่ภาพทางสถานีโทรทัศน์ช่อง 3 ในปี พ.ศ. 2534

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย และการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการสร้างเครื่องมือ และการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการศึกษาวิจัยนี้ แบ่งออกตามประเภทของแหล่งข้อมูล ดังนี้

1. การสร้างเครื่องมือ และการเก็บรวบรวมข้อมูลประเภทบุคคล จากการสัมภาษณ์เจาะลึก (Depth Interview)

- 1.1 การเตรียมคำถามสัมภาษณ์เจาะลึก
- 1.2 การสัมภาษณ์เจาะลึกบุคคลที่กำหนดไว้
- 1.3 การจดบันทึกข้อมูล
- 1.4 การใช้เทปบันทึกเสียงขณะสัมภาษณ์ และนำมารวบรวมข้อมูลใช้ในการศึกษาวิเคราะห์ต่อไป

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลประเภทบุคคลจะกระทำการสัมภาษณ์เจาะลึกบุคคล ดังนี้

1. ผู้จัดละครโทรทัศน์เรื่อง “สี่แผ่นดิน” : คุณวรายุทธ มิลินทจินดา
2. ผู้เขียนบทละครโทรทัศน์เรื่อง “สี่แผ่นดิน” : คุณนลินี สิตสุวรรณ
3. ผู้กำกับการแสดงละครโทรทัศน์เรื่อง “สี่แผ่นดิน” : คุณสุประวัติ ปัทมสูตร
4. บุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ หรือบุคคลที่มีส่วนร่วมอยู่ในเหตุการณ์เกี่ยวกับเรื่องราวในประวัติศาสตร์ ปรียบททางสังคม ปรียบททางวัฒนธรรมไทยในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ในช่วงสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8 จำนวน 6 ท่าน

2. การสร้างเครื่องมือ และการเก็บรวบรวมข้อมูลประเภทเอกสารสิ่งพิมพ์ต่างๆ

เครื่องมือที่ใช้สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลประเภทเอกสาร สิ่งพิมพ์ต่างๆ คือ

- 2.1 การจดบันทึกข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัย
- 2.1 การถ่ายเอกสารข้อมูล และรูปภาพประกอบการอ้างอิงประวัติศาสตร์
- 2.3 แบบฟอร์มบันทึกสำรวจรูปแบบวัฒนธรรมไทยที่ปรากฏในนวนิยายและบทละครโทรทัศน์เรื่อง “สี่แผ่นดิน”

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลประเภทเอกสารสิ่งพิมพ์ต่างๆ ได้แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการอ่าน และจัดบันทึกประเด็นที่ต้องการศึกษาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยเรื่องการศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบการถ่ายทอดวัฒนธรรมไทยผ่านสื่อนวนิยายและละครโทรทัศน์เรื่อง “สี่แผ่นดิน”

- 1.1 อ่านเรื่องราวในนวนิยายเรื่อง “สี่แผ่นดิน” ตั้งแต่ต้นจนจบเรื่อง เพื่อรับรู้เรื่องที่เกิดขึ้นทั้งหมดในนวนิยาย และ รับรู้เนื้อหา รูปแบบวัฒนธรรมไทยที่เกิดขึ้น
- 1.2 จัดบันทึกประเด็นสำคัญที่ต้องการศึกษาวิเคราะห์ เช่น
 - 1.2.1 กลยุทธ์ในการเชื่อมโยงเนื้อหา ถ่ายทอดวัฒนธรรมไทยต่างๆของนวนิยายและบทละครโทรทัศน์
 - 1.2.2 รูปแบบทางวัฒนธรรมไทยที่ปรากฏในนวนิยาย และบทละครโทรทัศน์
 - 1.2.3 การจัดบันทึกลักษณะเนื้อหา และ รูปแบบวัฒนธรรมที่ปรากฏในบทละครโทรทัศน์ และนำมาเปรียบเทียบกับนวนิยาย และนำมาประกอบเสริมการอธิบายวัฒนธรรมนั้นๆให้เกิดความหมายที่ชัดเจนมากขึ้น
 - 1.2.4 การอ้างอิงประวัติศาสตร์ที่ปรากฏในนวนิยาย และบทละครโทรทัศน์

ส่วนที่ 2. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการอ่าน และจัดบันทึกประเด็นความรู้ต่างๆที่เกี่ยวข้องกับนวนิยาย ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม ในสิ่งสิ่งพิมพ์ต่างๆ เช่น บทความ นิตยสาร จุลสาร ฯลฯ เพื่อนำมาใช้ประกอบการศึกษา และเป็นหลักฐานในการอ้างอิง ทั้งในส่วนลายลักษณ์อักษรและรูปภาพ

8. การสร้างเครื่องมือ และการเก็บรวบรวมข้อมูลประเภทวิดีโอเทปบันทึกละครเรื่อง “สี่แผ่นดิน” จะใช้วิธีการชมละครจำนวน 85 ตอน แล้วสังเกตุดความแตกต่างของการถ่ายทอดลักษณะเนื้อหา และ รูปแบบวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในละครโทรทัศน์ด้วยการเปรียบเทียบจากนวนิยายและบทละครโทรทัศน์

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลประเภทวิดีโอเทป คือ

- วิดีโอเทป เรื่อง สี่แผ่นดิน จำนวน 85 ตอน

- แบบฟอร์มบันทึกการสำรวจรูปแบบวัฒนธรรมไทยที่ปรากฏในละครโทรทัศน์ เรื่อง สี่แผ่นดิน
- การจดบันทึกข้อมูลต่างๆที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์โดยใช้วิธีการวิจัยแบบการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยเน้นวิจัยจากเอกสาร (Documentary Research) และวิดีโอเทป ตามวัตถุประสงค์ในการวิจัย ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ที่ว่าด้วยการสำรวจรูปแบบวัฒนธรรมไทยที่ถูกถ่ายทอดผ่านสื่อนวนิยาย และละครโทรทัศน์ เรื่อง “สี่แผ่นดิน”

จะเป็นการสำรวจรูปแบบวัฒนธรรมจากการอ่านนวนิยาย และการชมละครโทรทัศน์ตั้งแต่ต้นจนจบเรื่อง เพื่อทราบว่าวัฒนธรรมในรูปแบบใดบ้างปรากฏอยู่ในเนื้อหา เรื่องราวของ “สี่แผ่นดิน” ที่ทั้งผู้ประพันธ์ ผู้เขียนบทละครโทรทัศน์ และผู้ผลิตละครโทรทัศน์นำเสนอแก่ผู้รับสาร

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ที่ว่าด้วยการศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบลักษณะเนื้อหา และรูปแบบวัฒนธรรมไทยที่ปรากฏในสื่อนวนิยาย และ สื่อละครโทรทัศน์

จะเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลจากการอ่านนวนิยาย และการชมละครโทรทัศน์ตั้งแต่ต้นจนจบเรื่องแล้วนำเอาลักษณะเนื้อหา และ รูปแบบวัฒนธรรมไทยของนวนิยายมาเปรียบเทียบกับละครโทรทัศน์ เพื่อทราบถึงลักษณะเนื้อหา และรูปแบบวัฒนธรรมไทยจากการนำมาผลิตซ้ำว่าสามารถคงไว้ซึ่งบริบททางวัฒนธรรมไทยที่ปรากฏในนวนิยายหรือไม่ หรือมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร โดยนำแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังที่กล่าวไว้ในบทที่ 2 มาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยอย่างละเอียด เพื่อนำผลการศึกษาวิเคราะห์ที่ได้ไปสรุปเป็นคำถามใช้ในการสัมภาษณ์ผู้เขียนบทละครโทรทัศน์ ผู้กำกับการแสดง และผู้จัดละครโทรทัศน์ เรื่อง สี่แผ่นดิน ทำให้สามารถได้รับข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยต่างๆอย่างละเอียด

การนำเสนอข้อมูล

ผู้วิจัยจะใช้การนำเสนอข้อมูลในลักษณะการบรรยาย หรือการพรรณนาวิเคราะห์ (Analysis Descriptive) โดยการเขียนบรรยายข้อมูลที่ทำการศึกษวิเคราะห์จากขั้นตอนต่างๆ พร้อมรูปภาพประกอบ และแสดงผลของการศึกษาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยทั้ง 3 ข้อที่ได้จากทั้งแหล่งข้อมูลประเภทบุคคล แหล่งข้อมูลประเภทเอกสาร และแหล่งข้อมูลประเภทวิดีโอเทป โดยละเอียด เพื่อให้เกิดความชัดเจนต่อการศึกษา และการนำไปใช้ประโยชน์จากผู้ที่สนใจศึกษาวิจัยต่อไป

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย